

Het eerste jaar van een idylle

In de gemeente Pijnacker-Nootdorp is in 2015 een 'idylle' aangelegd. Hoe zouden de nectarplanten en de vlinders zich in het eerste jaar ontwikkeld hebben?

Tekst Caroline Elfferich

Op twee kleine percelen braakliggende grond in de bebouwde kom van Pijnacker is vorig jaar een idylle aangelegd. De grond is in het najaar licht omgewerkt en ingezaaid met een zaadmengsel van 34 soorten wilde planten. Een lokale telgroep, waar ik deel van uitmaak, heeft dit jaar vlindertellingen in de idylle uitgevoerd volgens de standaardmethode van de Vlinderstichting. De telroute bestaat uit zes secties van vijftig meter en het duurt ongeveer een kwartier om de hele route te lopen in 'begrafnispas', zoals staat voorgeschreven. Op 1 april 2016 arriveer ik voor mijn

allereerste dagvlindertelling in de idylle. Beide percelen zijn kaal en zandig en aan alle kanten omgeven door infrastructuur. Landschappelijk gezien dus weinig idyllisch, maar ik zie een kleine vos en een klein koolwitje en dat valt me niet tegen. De daaropvolgende bezoeken in april zie ik soms een witte rondfladderen in de verte, maar niet in de strook van 2,5 meter aan weerszijden van het pad en dan mag je ze niet noteren. Het is niet verwonderlijk dat de idylle in april nog niet aantrekkelijk is voor vlinders; er bloeien weliswaar vele duizenden piepkleine witte bloemetjes van vroegeling, die een ijl wit tapijt vormen op enkele centimeters boven de grond, maar

deze planten leveren te weinig nectar om door vlinders te worden bezocht. Bovendien is het weer in april en mei wisselvallig, vaak koud en met een harde wind. Daar houden vlinders niet van.

Nectarplanten

Omdat er de eerste weken vrijwel geen vlinders te bekennen zijn in de idylle ben ik aantekeningen gaan maken van de bloeiende planten. Michiel Wallis de Vries van de Vlinderstichting levert me een lijst soorten die tot de nectarplanten worden gerekend. Aan de hand daarvan blijkt dat in de idylle vooral vlinderbloemigen en speciaal de klaversoorten van belang zijn als nectarplanten. In mei ziet de grond op sommige

Hazenpootje en kleine klaver.
Foto: Willemien Troelstra

Het vrouwtje van een icarusblauwtje heeft van boven bruine vleugels en lijkt daardoor op een bruin blauwtje. Foto: Kars Veling

In mei bloeiden er volop klaprozen. Niet aantrekkelijk voor vlinders, maar wel voor mensen!
Foto: Martijn Mastenbroek

plekken geel van de bloemhoofdjes van kleine klaver, hopklaver en liggende klaver. Witte klaver, rode klaver en hazenpootje vormen lokaal ook aardige tapijtjes. In de zomer zijn een stuk of twintig struiken witte honingklaver de meest opvallende nectarleveranciers. Verder bloeit er aardig wat klein streepzaad, kamille en duizendblad, maar een bloemenzee is het niet. Het ene perceel is erg droog, je ziet de planten vechten om te overleven. Het andere perceel is vochtiger en daar staat het gras kniehoog. Ik heb enkele malen het hele terrein afgezocht op zoek naar de ingezaaide planten en vond honderden kleine ratelaars, tientallen bloeiwijzen van wilde cichorei en wondklaver en enkele bloeiwijzen van gele morgenster, duifkruid en blaassilene. Het merendeel van de ingezaaide soorten heb ik niet teruggevonden, misschien heeft dat meer tijd nodig.

Meest algemene vlinder

In de loop van het jaar zijn de vlinderwaarnemingen van onze telgroep ingevoerd op de website van de Vlinderstichting en in oktober heb ik een overzicht gemaakt van de resultaten. Tussen 1 april en 23 september zijn 47 bezoeken aan de idylle gebracht. Tijdens 7 bezoeken was er geen vlinder te zien. In de overige 40 bezoeken zijn in totaal 12 verschillende vlindersoorten waargenomen.

Het icarusblauwtje is verreweg de meest algemene vlinder in de idylle. Het is tevens het meest algemene blauwtje in Nederland, je kunt ze aantreffen in allerlei kruidenrijke grazige vegetaties. Ze zijn plaatsgebonden en vliegen slechts korte stukjes dicht boven de vegetatie. Eind mei verschenen de icarusblauwtjes in de idylle en sindsdien zag ik ze vrijwel elk bezoek tot aan de laatste telling in september. Het aantal waarnemingen per

bezoek ligt tussen 1 en 28 exemplaren, met het maximum in augustus. Icarusblauwtjes zetten hun eieren af op diverse vlinderbloemigen, waaronder kleine klaver en hopklaver. Deze waardplanten zijn algemeen in de idylle. De vlinders bezoeken allerlei bloemen om nectar uit te drinken. Ik heb ze gezien op witte honingklaver, klein streepzaad en hazenpootje.

Bij icarusblauwtjes zijn de vleugels aan de bovenkant blauw bij de mannetjes en bruin met oranje vlekjes bij de vrouwtjes. Tijdens sommige bezoeken heb ik getoeterd hoeveel mannetjes en vrouwtjes ik tegenkwam. Meestal gaat het om min of meer gelijke aantallen. Voor het meetnet hoeft je overigens geen onderscheid te maken in geslacht. De bruine vrouwtjes van het icarusblauwtje lijken veel op een andere vlindersoort: het bruin blauwtje. Dat is een schaarse vlindersoort die in de duinen voorkomt, langs de grote rivieren en op industrieterreinen in West-Nederland. Kars Veling van de Vlinderstichting zag dit jaar een bruin blauwtje in de Pijnackerse idylle, maar de telgroep heeft deze soort gemist.

Meer dan tien waarnemingen

De trouwste gebruiker van de idylle was het klein koolwitje, de meest algemene vlindersoort in Nederland. Vanaf het allereerste bezoek tot het allerlaatste zijn ze gezien. In totaal gaat het om 54 waar-

Idylle

In 2013 is het project 'Idylle' in het leven geroepen. Lokale initiatiefnemers konden via de website van het project een voorstel indienen om in stad of buitengebied een idylle aan te leggen: een plek met bloemrijk grasland voor vlinders en bijen. Aan de hand van een aantal selectiecriteria (waaronder de betrokken partijen, het draagvlak onder de lokale gemeenschap en de kans van slagen qua ecologische omstandigheden) werden specifieke plaatsen uitgekozen om idylles te creëren. De Vlinderstichting en de Nederlandse Bijenhoudersvereniging (NBV) hielpen de initiatiefnemers bij de uitvoering.

Vanaf 2013 tot en met oktober 2016 zijn er verspreid in Nederland in totaal 43 idylles gerealiseerd die bij de voorbereiding en aanleg zijn bijgestaan door de Vlinderstichting en de NBV. Ook kwamen er 15 idylles 'light'; deze zijn alleen gesponsord met zaaigoed. Vrijwilligers monitoren de aanwezigheid van vlinders op de idylles. De Vlinderstichting verzamelt de gegevens en onderzoekt wat de idylles doen voor de vlinderstand.

De idylles zijn gerealiseerd dankzij financiële steun van de Nationale PostcodeLoterij. Het betreffende bedrag is nu echter vrijwel geheel uitgegeven. Op het moment van schrijven is het voor de Vlinderstichting en de NBV nog mogelijk om één idylleproject financieel te steunen. Initiatiefnemers kunnen daarvoor nog een aanvraag indienen via de website van de Vlinderstichting. Tot er weer geld beschikbaar komt zullen nieuwe idylleprojecten daarna financiële steun moeten krijgen uit een andere hoek. Wel willen de Vlinderstichting en de NBV nog steeds nieuwe initiatieven bijstaan met hun expertise (Cor Oldenburg)

Houtstapels zijn aangebracht om het terrein aantrekkelijk te maken voor argusvlinders.
Foto: Martijn Mastenbroek

nemingen, meestal niet meer dan twee per bezoek. Het klein koolwitje lijkt op het klein geaderd witje en het groot koolwitje. In het veld is het soms lastig om deze soorten van elkaar te onderscheiden, want witjes zijn snel en onrustig. Vaak vliegen ze tientallen meters ver weg als je ze

probeert te benaderen. Het klein koolwitje zet eieren af op inheemse kruisbloemigen, zoals raapzaad. Deze plant groeit in de idylle in beperkt aantal. Het bruin zandoogje is elf keer gezien in de periode van half juni tot half juli, het ging om één tot vier exemplaren. Het

De argusvlinder heeft het moeilijk in Nederland. We hopen ze te helpen met de aanleg van idyllen. Foto: Kars Veling

bruin zandoogje is in Nederland een algemene soort, die in ruige graslanden en bermen voorkomt. Diverse grassoorten zijn de waardplant voor deze vlinder. Dit jaar was het bruin zandoogje de meest getelde vlinder in het meetnet van de Vlinderstichting.

Minder dan tien waarnemingen

Het merendeel van de vlindersoorten is minder dan tienmaal waargenomen in de idylle. De kleine vuurvlinder is zesmaal gezien, het groot koolwitje is driemaal gezien en de atalanta tweemaal. Slechts eenmaal gezien zijn: argusvlinder, dagpauwoog, klein geaderd witje, kleine vos, landkaartje en zwartsprietdikkopje. Een aantal van deze vlindersoorten wordt door vlinderaars 'kroeglopers' genoemd, want ze vliegen grote afstanden om planten te bezoeken die heel veel nectar opleveren. Je ziet ze vaak op vlinderstruiken. De idylle was dit jaar nog weinig aantrekkelijk voor kroeglopers, maar ze fladderden wel eens langs om poolshoogte te nemen.

De argusvlinder vertoont de laatste jaren een sterke achteruitgang en juist deze soort hopen we te helpen met de aanleg van de idylle. Speciaal voor argusvlinders zijn houtstapels in het terrein aangebracht, want ze hebben een voorkeur voor dit soort landschapselementen. De rupsen gedijen op algemene grassoorten die in de idylle voorkomen, dus voedsel voor de rupsen was aanwezig. Misschien waren er te weinig bloeiende distels, daar foerageren de vlinders graag op.

Hoe verder?

Komende jaren zullen we de vlindertellingen in de idylle in Pijnacker voortzetten. Hoe lang de idylle zal blijven bestaan is niet bekend, maar de percelen zullen na korte of langere tijd worden volgebouwd. Een terrein moet minimaal vijf jaar beschikbaar zijn om als idylle in aanmerking te komen, dus als het goed is kunnen we nog minstens vier jaar vooruit. Het duurt wel een aantal jaren voordat een vegetatie zich goed ontwikkelt en wat dat betreft is het jammer dat de idylle waarschijnlijk maar kort zal bestaan. Toch zie ik wel het nut van zo'n tijdelijke vrijplaats voor wilde planten en dieren. Eigenlijk zou ieder stukje braakliggende grond als idylle moeten worden ingericht... <